

Ἄφ' ὅν τοῦ ξιφαριοῦ μ' ἔχεις σημάδιν,
ὦ Πόθε, ἄλλοῦ δὲν ἔσυρες νὰ δώσης
τόπον δὲν ἔχω πιὸν νὰ μὲ πληγώσης
παρὰ πληγὴν πάνω ὅς πληγὴν ὁμάδιν.

5

Ἀναμωμένος καὶ πωρὸν καὶ βράδυν
ἔβλεπε στήν καρδιὰν νὰ μὲ καρφώσης
κι οὐδ' ἔπαψες ποτὲ νὰ μὲ πληγώσης
διὰ νὰ θωρῇς τὰ μμάτια μου πηγάδιν.

10

Κριτὴς γιὰ μέναν ἄδικος ἐγίνης,
ἄφ' ὃν ἐμὲν ποὺ σ' ἀκλουθῶ παιδεύγεις
καὶ τῆς ἐχθρῆς σου πλάσιν δὲν ἐγγίζεις.

Ἐμὲν τὸν δουλευτὴν θὲν νὰ μὲ κρίνης
κ' ἐκείνην ἀπὸ σὲ μισᾷ κηβεύγεις
ἐννοιάζομαι σ' αὐτόν της δὲν ὀρίζεις.

Κοιμώντα μοῦ φανίστην νὰ βιγλίσω
ἐκείνην ἀπὸ πῆρεν τὴν καρδιάμ μου,
μὲ θάρος νὰ μοῦ στρέψη τὴν ὑγιάν μου
κ' ἐγὼ νὰ ἱπλίσω μέσα μου νὰ ζήσω.

5

Ἄμμέ, μὲ δίχως περισσὰ ν' ἀργήσω,
ξυπνώντας ποῖκα στρέμμα στήν κυράν μου
ἐδίπλασα ξανὰ τὴν καματιάμ μου
καὶ πάλε πεθυμῶ νὰ ξηψυχήσω.

10

Μμάτια μου, ἄφ' ὃν κοιμώντα μοῦ διδεῖτε
τό ὅθελ' νὰ θωρούσετε ἀννοιμένα,
τὸν κόσμον πιὸν γι' ἀγάπημ μου μεδ δῆτε.

Μμάτια μου, ἄφ' ὃν βιγλάτε κοιμισμένα
κεῖνον ποὺ θέλω πάντα νὰ θωρῇτε,
μείνετε μέραν νύχταν καμμουμένα.

Ἄν ἔν κ' ἔσῃ σαι δίδυμος γιὰ μέναν,
 πῶς κεῖν' τὸ σπλάχνος τῆς φιλιᾶς ἀφῆκα ;
 Μπορᾶ νοιαστῆς καὶ τ' ἄστρον κατεβῆκαν
 χαμαὶ στὴν γῆν καὶ τὰ βουνά 'ν πνιμένα,

5 καὶ πῶς τὰ ψάρια ζοῦσιν μέ στὰ δάση
 κ' ἡ φῶτι βρέχει κ' ἡ βροχὴ στεγνώνει
 καὶ πῶς ὁ ἥλιος πάντα μᾶς κομπώνει
 γιὰτὶ ἄχ τὴν δύσην μέλλει νὰ μᾶς φτάσῃ ;

10 Μ' αἶθ θέν νὰ καθαρίσῃς τὸν σκοπὸς σου
 βίγλα ἴσια καταπρόσωπα τῆς πόρτας
 κ' ἐκεῖ θεωρεῖς μορφὴν τοιοῦτης σόρτας
 καὶ θέλεις ἀγνωρίσειν τὸν ἐχθρόν σου.

15 Στάθου λοιπὸν στὰ τέρμενα καὶ δῶσ' μου
 μὲ πρῶτον ἀποὺ νὰ ῥτῇ τὸ μαντάτον
 γιὰτὶ ἄχ τὸν πόνον πάγω πάνω κάτω
 κι ἀποὺ τὸ κλάμαν χάννω καὶ τὸ φῶς μου.

Παρηγοριάν, παρηγοριάν, γιατρέ μου,
 μὲν λυπηθῆς δυὸ γράμματ' ἀδελφέ μου.
 Ὡδ' ἔν κ' ἔσεν κ' ἔμην τὰ νόματά μας

20 γραμμένα μὲ φιγούραν καὶ μὲ χράδιν,
 μὰ ὁ Ζαχαριᾶς καὶ ὁ Μπουστρουὺς ὁμάδιν
 δὲν ἤμποροῦν νὰ νώσουν τὰ χρυφά μας.

che cavaicava ed era biondetto...
 Alto colle franco, al ciel gradito...
 tu di pianto d' onor colto e fiorito...
 poggio contando un colle alto, ed in cima...
 la cui bontà il bel nome ancor pareggia...
 O COSMO in ornamento al mondo dato.

Ὁ Κύπριος ποιητὴς στὸ ποίημα 137 λέγει στὸ πρῶτο τρίστιχο :

᾽Ωδ' ἔν κ' ἔσέν κ' ἔμὲν τὰ ᾽νόματά μας (137,19)

Στὸ ἀμέσως προηγούμενο τετράστιχο (137,13-16) νομίζω πὼς ἀναγνωρίζω τὸ ὄνομα Σταμάτιος Δονάτο καὶ ἡ μνήμη ἀνακαλεῖ τὸν Κύπριον πού, πρόσφυγας μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Κύπρου ἀπὸ τοὺς Τούρκους, φιλοξενήθηκε στὰ 1579 ἀπὸ τὸν Μαρτίνο Κρούσιο :

Στάθου λοιπὸν στὰ τέρμενα καὶ δῶσ' μου
 μὲ πρῶτον ἀποὺ νά ᾽ρτη τὸ μαντάτον
γιατὶ ἄχ τὸν πόνον πάγω πάνω κάτω
 κι ἀποὺ τὸ κλάμαν χάννω καὶ τὸ φῶς μου.

Τὸ ὀνοματεπώνυμο σχηματίζεται ὁλόκληρο μέσα σ' αὐτὸ τὸ τετράστιχο : κάθε στίχος δίδει μιὰ συλλαβὴ τοῦ ὀνόματος καὶ μιὰ συλλαβὴ τοῦ ἐπωνύμου (βέβαια φωνητικά, ἀφοῦ τὸ χειρόγραφο δὲν ἀκολουθεῖ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία). Ἡ συλλαβὴ ἢ ἀναγκαία γιὰ τὴ συμπλήρωση τοῦ ὀνόματος βρίσκεται στὴν καθορισμένη συλλαβὴ τοῦ στίχου, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι λαμβάνεται πάντα ὁλόκληρη ἢ συλλαβὴ τοῦ στίχου, ἀφοῦ σ' αὐτὰ τὰ λογοτεχνικὰ παιγνίδια ὁ ποιητὴς μένει ἐλεύθερος νὰ πάρῃ ὁλόκληρη ἢ μέρος τῆς συλλαβῆς. Ὁ πρῶτος, λοιπὸν, στίχος δίνει τὶς ἀρχικὲς συλλαβὲς τοῦ ὀνόματος Στα- καὶ τοῦ ἐπωνύμου Δο-. Ὁ δεῦτερος στίχος θὰ δώσῃ τὴ δεύτερη συλλαβὴ στὴ θέση τοῦ στίχου ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸν ἀριθμὸ τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος (9 γράμματα) καὶ τοῦ ἐπωνύμου (6 γράμματα), ἄρα ἡ δεύτερη συλλαβὴ τοῦ ὀνόματος θὰ βρεθῇ στὴν 9η συλλαβὴ τοῦ δευτέρου στίχου -μα- καὶ τοῦ ἐπωνύμου στὴν 6η -να-. Ἡ συνέχεια τοῦ ὀνοματεπώνυμου θὰ βρεθῇ ἂν στίς ἤδη γνωστὲς συλλαβὲς τῶν δυὸ πρώτων στίχων προστεθῇ μιὰ μονάδα, ἔτσι, ἀφοῦ γιὰ τὸ ὄνομα οἱ γνωστὲς συλλαβὲς εἶναι ἡ 1η καὶ ἡ 9η, ἡ συνέχεια θὰ βρεθῇ στὴ συλλαβὴ 2 τοῦ τρίτου στίχου -τι- καὶ 10 τοῦ τετάρτου στίχου -ος. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸ ἐπώνυμο: ἀφοῦ οἱ γνωστὲς συλλαβὲς εἶναι ἡ 10η καὶ ἡ 6η, ἡ συνέχεια θὰ βρεθῇ στὴ συλλαβὴ 11 τοῦ τρίτου στίχου -το (καὶ ἂν τὸ ἐπώνυμο εἶχε περισσότερες συλλαβὲς, ἡ συνέχεια θὰ βρισκόταν στὴν συλλαβὴ 7 τοῦ τετάρτου στίχου).

Τὸ ἐπώνυμο Δονάτο, ποὺ εἶναι γνωστὸ καὶ μὲ τὴν ἐξελληνισμένη του μορφή Δονάτος, εἶναι τὸ ἰταλικὸ Donato. Ὁ ποιητὴς τὸ δίνει στὸν ἀρχικὸ του τύπο. Καὶ τώρα στὴν Κύπρο, σὲ ἐπώνυμα ποὺ ἔχουν ἰταλικὴ προέλευση, δὲν ἔχει πάντα προστεθῇ τὸ τελικὸ -ς, ὅσο καὶ ἂν τὰ πρόσωπα ποὺ φέρουν τὸ ὄνομα ἔχουν ἐξελληνισθῇ.

Ἐπάνω στὸ ὄνομα Σταμάτιος Δονάτο, ὅπως καὶ γιὰ ἄλλες περιπτώσεις ποὺ θὰ ἀναφερθοῦν πιὸ κάτω, τὸ ποίημα 137 περιέχει ἐπὶ πλέον λογοπαίγνια, ὅπου τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἰταλικά σὰν νὰ πλέκονται τὸ ἓνα μέσα στὸ ἄλλο. Ἄν οἱ Ἰταλοὶ ποιητές, ὅπως στὸ ἐγκώμιο τοῦ Cosmo dei Medici, προστρέχουν ἀκόμα καὶ στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ γιὰ νὰ ἐπιτύχουν ἓνα παιγνίδισμα τοῦ λόγου ἢ νὰ ὑποβάλουν κάποιες ἑννοίες, πόσο πιὸ φυσικὴ εἶναι γιὰ τὸν Κύπριο ποιητὴ ἡ ἀναφορὰ στὰ ἰταλικά: γι' αὐτὸν οἱ δυὸ γλῶσσες σὰν νὰ ἀποτελοῦσαν ἓνα σύνολο. Αὐτὲς οἱ δυὸ γλῶσσες στὴν Κύπρο συνέβη νὰ πορευθοῦν τόσο κοντὰ ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, ὥστε νὰ βρεθοῦν στὴν πιὸ ἀμεση ἐπαφή, τὸ ἴδιο ὅπως οἱ διαβάτες πού, ἀκολουθώντας ὁ καθένας τὸν δικό του δρόμο, κάποια στιγμή βρίσκονται τόσο κοντὰ ὥστε ὁ ἀγκῶνας τοῦ ἑνὸς νὰ ἀγγίξει τοῦ ἄλλου.

Ὁ πρῶτος στίχος τοῦ 137 :

Ἄν ἔν κ' ἐσύ 'σαι δίδυμος γιὰ μέναν

ποὺ θυμίζει τὸ λογοπαίγνιο ἐπάνω στὸ ὄνομα τῆς ἀγαπημένης :

ἂν εἶσαι Χρυσταλλένη,

μηδὲν εἶναι ἢ καρδιά σου διαμαντένη (92,12-13)

ὑποβάλλει μὲ τὴ λέξη *δίδυμος* τὸ ὄνομα Δονάτο (δο-δύο, ὅπως στὸ δώδεκα + nato = γεννημένος), ἀδελφὲ τοῦ στ. 18 θυμίζει *δίδυμος* ὅπως καὶ τὸ *δυὸ* τοῦ ἰδίου στίχου 18. Ἔτσι τονίζεται ἀκόμα πιὸ πολὺ ἡ φιλία ποὺ αἰσθάνεται ὁ ποιητὴς καὶ ποὺ εἶναι μιὰ ἀδελφικὴ ἀγάπη στὸν ὕψιστο βαθμό, ἀφοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη ἑνὸς δίδυμου ἀδελφοῦ. *Στάθου καὶ δῶς'* (στ. 13) προσφέρουν ὄχι μόνο τὴν πρώτη συλλαβὴ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἐπωνύμου, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ λογοπαίγνια : Στάθου - Σταμάτιος, δῶς' - Δονάτο.

Ὁ Σταμάτιος Δονάτο, ἂν εἶναι πράγματι γι' αὐτὸν ποὺ πρόκειται, εἶναι ὁ φίλος τοῦ ποιητῆ καὶ ὄχι ὁ ποιητὴς. Ἄν εἶναι ἀλήθεια ὅτι τουλάχιστον ἓνα μέρος τῶν ποιημάτων ἐγράφη πρὶν ἀπὸ τὸ 1570, ὁ Μαρτίνος Κρούσιος, ποὺ συνάντησε τὸν Σταμάτιο Δονάτο στὰ 1579 καὶ ἔδωσε πολλὰ πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν προσωπικότητά του, δὲν θὰ παρέλειπε νὰ τὸ σημειώσῃ ἂν ἦταν αὐτὸς ὁ ποιητὴς, ἀφοῦ εἶχαν μάλιστα μιλήσει μαζὶ γιὰ ποίηση. Ἐπὶ πλέον, τὸ καίμενο τῶν ποιημάτων δὲν φέρει καθόλου ἰχνη ἀπὸ τις συγκεκριμένες ἰδιοτυπίες στὴν προφορὰ ἑλληνικῶν λέξεων ποὺ ὁ Ἰωάννης Κρούσιος εἶχε προσέξει στὸν φιλοξενούμενό του.